

Tecken på omsorg

En upplevelse av strandängarna i Mariebergsskogen

Lina Fackel

Kandidatarbete 15 hp, institutionen för stad och land
Landskapsarkitekturprogrammet, Ultuna
Uppsala 2016

Titel: Tecken på omsorg: En upplevelse av strandängarna i Mariebergsskogen

Engelsk titel: Cues to Care: An Experience of the Shore Meadows of Mariebergsskogen

© Lina Fackel

Handledare: Sofia Eskilsson, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Ylva Dahlman, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna

Nyckelord: introspektion, landskapsarkitektur, landskapspreferens, miljöpsykologi, människan i naturen

Omslagsbild: Vy från strandängarna. Foto: Lina Fackel, 2016-05-12

Publiceringsår: 2016

Publiceringsort: Uppsala

Online publication of this work: <http://stud.epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Naturen och människan ingår i samma kretslopp, därför är vi människor beroende av naturen. Det här arbetet handlar om vikten av att visa naturens värde. Eftersom alla inte besitter kunskap att bedöma vad som är värdefull natur, behövs en översättning av språket från natur till människa så att värdet tydligt framgår för att undvika att värdefulla miljöer går förlorade. En sådan översättning kan bestå av tecken på omsorg. Tecken på omsorg visar på att människor bryr sig om en plats och kan exempelvis vara klippt gräs eller tydliga mönster. Sådana tecken kan underlätta förståelsen för platsen. I det här arbetet sammanställs exemplifierade tecken på omsorg, både utifrån professor Joan Iverson Nassauers teorier och från min egen studie av strandängarna i Mariebergsskogen, Karlstad. Syftet med det här arbetet har varit att identifiera och sammanställa tecken på omsorg utifrån Nassauers teorier på omsorg, för att värdera hur väl en plats signalerar tecken på omsorg. Strandängarna har granskats med avseende på tecken på omsorg, vilket har resulterat i en lista med de tecken som jag har upplevt och slutligen en värdering av hur väl dessa tecken signalerats. Vissa tecken som Nassauer exemplifierat återfanns på strandängarna, men vissa gjorde det inte. Strandängarna visade också andra tecken på omsorg än de Nassauer tagit upp. Vissa tecken upplevdes starkare än andra och vissa tecken var svåra att upptäcka. Stora delar av arbetet har genomförts introspektivt, vilket innebär att jag granskat mina egna upplevelser och orsaken till dem för att förstå hur jag upplever strandängarna och tecken på omsorg.

Abstract

Nature and man are part of the same cycle, which is why we humans depend on nature. This study is about the importance of showing the value of nature. Since not all of us possess the knowledge to determine what valuable nature is, a translation of the language from nature to human is needed to make sure that the value becomes clear and the loss of valuable environments is avoided. Such a translation could consist of cues to care. Cues to care show that humans care for a place and could be, for example, a mown lawn or bold patterns. Such cues could make it easier to understand the place. In this study, examples of cues to care are put together both from the theories of Professor Joan Iverson Nassauer and from my own study on the shore meadows of Mariebergsskogen, Karlstad. The purpose of this study has been to identify and put together cues to care from Nassauer's theories on cues to care, to value how well a place show cues to care. The shore meadows have been researched in regard to cues to care, which have resulted in a list containing the cues to care I have experienced and thereafter a valuation on how well these cues have been shown. Some cues that were exemplified were found at the shore meadows, some were not. The shore meadows also showed other cues to care than the ones brought up by Nassauer. Some cues were more vividly experienced than others and some were difficult to discover. Substantial parts of this study have been executed introspectively, which means that I have researched my own experiences and their causes to understand how I experience the shore meadows and cues to care.

Innehållsförteckning

Introduktion.....	5
Bakgrund	5
Naturens värde för människan	5
Att läsa av naturens värde.....	6
Tecken på omsorg.....	6
Sambandet mellan estetik, omsorg och ekologi	6
Strandängarna i Mariebergsskogen.....	7
Begreppsprecisering.....	7
Syfte.....	8
Fråga.....	8
Metod	9
Val av metoder.....	9
Introspektion	9
Nassauers tecken på omsorg.....	10
Inventering av strandängarna och Mariebergsskogen	10
Identifiering av tecken på omsorg.....	10
Analys	11
Värdering	11
Arbetsgång	11
Resultat	11
Nassauers tecken på omsorg.....	12
Inventering av strandängarna och Mariebergsskogen	12
Identifiering av tecken på omsorg.....	14
Tecken på omsorg innan strandängarnas början	14
Tecken på omsorg på strandängarna	15
Analys	16
Värdering	17
Diskussion	17
Reflektion om resultatet.....	18
Reflektion om processen	19
Användning av resultatet	21
Referenser.....	22

Introduktion

Att värna om vår miljö och vår natur är av största vikt, inte bara för miljöns egen överlevnad, utan för vår egen likaså. Naturens ekosystem förser oss med det vi kallar för ekosystemtjänster, vilka innefattar alla former av nytta människan har av ekosystemens processer och händelseförlopp (Naturvårdsverket 2015).

Vi har alla ett ansvar för att bevara och värna om miljön. Som landskapsarkitekt innefattar yrkesrollen detta ansvar och med kunskap om miljö och ekologi, underlättas förståelsen för platsers ekologiska värde. Problemet är att alla inte har tillräcklig kunskap för att förstå om en plats är värdefull eller inte. Människors förståelse och uppskattning för naturen är väsentlig för att bevara ekologiskt betydande miljöer (Nassauer 1995).

Professor i landskapsarkitektur Joan Iverson Nassauer har i sina studier kommit fram till att tecken på mänsklig omsorg är ett språk som kan hjälpa till att visa på värdet i ett landskap när kunskapen om ekologiskt värde inte räcker till (Nassauer 1995). Detta arbete grundar sig på Nassauers teorier om tecken på omsorg och undersöker vilka tecken jag upplever på strandängarna i Mariebergsskogen, Karlstad, vilket har ett konstaterat ekologiskt värde genom att området ingår i Natura 2000 (Mariebergsskogen u.å.a).

Bakgrund

En beståndsdel i den komplexa historien om miljön är den biologiska mångfalden, vilken innefattar djur- och växtsamhällens variation: variation av ekosystem, variation av arter och variation inom arterna (Miljödepartementet 2010, s. 3). Ekosystem innefattar, enligt Naturhistoriska riksmuseet (2013), alla levande organismer (djur, växter, svampar m.m.) och miljön de lever i inom ett naturområde. De lever och interagerar med varandra i detta ekosystem (Naturhistoriska riksmuseet 2013).

Naturens värde för människan

Ekosystemtjänster är enligt Naturvårdsverket (2015) ”de produkter och tjänster som naturens ekosystem ger oss människor och som bidrar till vårt välbefinnande”. Träd och växter renar luften vi andas, renar vattnet vi dricker och reglerar temperaturen (Naturvårdsverket 2015). Som produkter från ekosystemens processer och interaktioner får vi bland annat mat och material (Naturvårdsverket 2015). Detta innebär att naturen är till nytta för oss människor, att den är viktig för oss. Det innebär att ekosystemen fallerar utan biologisk mångfald och därmed ekosystemtjänsterna som vi människor är beroende av. Brist på växtarter kan leda till färre pollinerare, vilket i sin tur kan leda till minskad spridning och pollinering, vilket i sin tur påverkar de växter som erbjuder matproduktion, vattenrening och rekreation för oss människor (Europeiska miljöbyrå 2016).

Även om det inte går att sätta en faktisk prislapp på alla ekosystemtjänster, är det ändå viktigt att värdera och lyfta fram dem för att undvika att vi påverkar ekosystemtjänsterna negativt utan att veta om det (Naturvårdsverket 2015). Mellan 2014 och 2017 arbetar Naturvårdsverket tillsammans med ett flertal andra aktörer för att lyfta fram biologisk mångfald, ekosystemtjänster och deras värde för människan (Naturvårdsverket 2015). Ett steg i det arbetet har varit att ta fram

en vägledning för värdering av ekosystemtjänster, vilken syftar just till att synliggöra ekosystemtjänsternas betydelse och värde (Naturvårdsverket 2015).

Att läsa av naturens värde

I *Messy Ecosystems Orderly Frames* (Nassauer 1995) argumenterar Nassauer för vikten av att naturens värde syns. Nassauer menar att bilden av landskap är starkt förknippad med kulturella koncept, inte ekologiska, därför kan det vara svårt att se det ekologiska. Hon poängterar att om något ser bra ut, är det inte samma sak som att det är bra och att något är bra, är inte samma sak som att det ser bra ut. Nassauer (1995) säger att man ser det man har lärt sig att se och titta efter.

Föreställningen och bilden av vad ett landskap är, är alltså starkt förknippad med kultur och det som är inlärt (Nassauer 1995). Nassauer (1995) påpekar att ekologiska värden ofta förekommer i vad vi människor uppfattar som rörliga former i naturen och att vår landskapsbild inte alltid stämmer överens med det landskap vi möter. Hon konstaterar att ekologiskt värde och naturlighet inte är desamma, men kan ändå uppfattas vara det (Nassauer 1995).

Den föreställning om landskap som är förknippad med kultur och den föreställning av landskap som är inlärd, hänvisas till inom miljöpsykologin som den kulturella förklaringsmodellen, medan det som påverkar föreställningen genom faktorer som varit betydande för evolutionen hänvisas till som den biologiska förklaringsmodellen (Hägerhäll 2005). Båda dessa påverkar människans uppfattning av landskapet och enligt Hägerhäll (2005) är det mest fördelaktigt att använda både kulturellt och biologiskt perspektiv för att uppnå så hög preferens som möjligt för landskapet.

Tecken på omsorg

Att se tecken på mänsklig närvaro i en miljö är av stor vikt för hur vi upplever platsen (Kaplan, Kaplan & Ryan 1998, s. 37). Människor är uppmärksamma på signaler om andra människors närvaro och dessa signaler kan ha en lugnande inverkan i naturliga miljöer, vilket föredras av många människor (Kaplan, Kaplan & Ryan 1998, s. 37).

Nassauer har, utifrån undersökningar om människor och utemiljöer, kommit fram till att en återkommande preferens hos människor är landskap som uppvisar tecken på omsorg. Hon kallar dessa tecken på omsorg för "cues to care" (Nassauer 1995, s. 167). Hon menar att om en plats uppvisar dessa tecken, signalerar den mänsklig omsorg, skötsel, ordning och att det finns en mening med att platsen ser ut som den gör. Det ökar människors förståelse och uppskattning för ekologiska funktioner, vilket i sin tur underlättar skötsel och bevarande av ekologiskt betydande miljöer (Nassauer 1995).

Nassauers teori påvisar alltså att det finns ett glapp mellan det språk naturen sänder ut och det språk människan läser av och tolkar. Tecken på omsorg kan, enligt hennes teori, utnyttjas som ett språk eller en tolk mellan människa och natur för att bättre synliggöra ekologiska värden. Hon förespråkar att paketera rörliga former av ekosystem i en fin form för att vi människor lättare ska kunna uppskatta och förstå värdet hos en plats (Nassauer 1995).

Sambandet mellan estetik, omsorg och ekologi

I en senare publikation tittar Gobster, Nassauer, Daniel och Fry (2007) på hur ekologi och estetik hänger ihop. De konstaterar att människans sinnen är starkt

knutna till våra känslor och bland våra känslor har välbehag (översatt: pleasure) stor påverkan för hur vi reagerar på signaler från omvärlden. Denna reaktion beskrivs som en estetisk upplevelse, vilken sammanlänkar våra känslor med omvärlden (Gobster et al. 2007). Vidare menar de att uppmärksamhet på ekologiskt värde kan påverkas av det upplevda estetiska värdet hos landskap. Det är önskvärt att ekologi och estetik hänger ihop eftersom allmänhetens stöd för ekologiska landskapsförändringar grundas på en förståelse för hur människor uppfattar och upplever skönhet i landskap (Gobster et al. 2007).

Nassauer påminner i publikationen *Care and stewardship: From home to planet* (Nassauer 2011) om att omsorg kan vara ett globalt begrepp för estetisk kvalitet samt att identifiering av olika former av omsorg och att introducera nya former av omsorg, kan vara ett användbart verktyg för landskapsekologi och hållbar utveckling. Detta påpekade hon redan 1988 i sin publikation *Landscape care: perceptions of local people in landscape ecology and sustainable development* (Nassauer 1988).

Strandängarna i Mariebergsskogen

En kilometer söder om Karlstads centrum ligger Mariebergsskogen (Karlstad kommun u.å.b). Mariebergsskogen är Karlstads stadspark och i parken finns badplats, lekträdgård, djurpark med lantdjur samt ett naturområde med promenadstigar genom gammal skog och strandängar (Karlstad kommun u.å.a).

Mellan 400-årig tallskog och Klarälvsdeltats våtmark och vatten, breder Mariebergs strandängar ut sig (Karlstad kommun u.å.b). Här växer typiska fuktängsväxter såsom fackelblomster, kärrsilja och videört (Karlstad kommun u.å.b). Alldeles intill strandängarna ligger Naturum Värmland och längs spängerna genom området finns bland annat två fågeltorn med utsikt över ängarna och de södra delarna av Karlstad (Karlstad kommun u.å.b). Under sommaren används strandängarna som betesmark åt kor för att hålla landskapet öppet (Karlstad kommun u.å.a). Detta bidrar till att skapa en naturlig miljö för våtmarksfågel (Mariebergsskogen u.å.a) och drygt 180 arter har observerats (Karlstad kommun u.å.b).

1997 röjde Karlstads kommun området som dittills varit igenväxt av vass (Mariebergsskogen u.å.a). Våren året efter byggdes spänger och fågeltorn samt stängsel för beteshagar och nötkreatur släpptes ut på bete (Mariebergsskogen u.å.a). Många strandängar som tidigare användes till slåtter eller bete har lämnats att växa igen och numera är betade strandängar en bristvara i jordbrukslandskapet (Mariebergsskogen u.å.a). Denna brist har lett till att växt- och djurarter knutna till sådana miljöer drastiskt minskat i antal och många räknas som hotade (Mariebergsskogen u.å.a).

Idag är strandängarna i Mariebergsskogen ett Natura 2000-område (Mariebergsskogen u.å.a), vilket är EU:s åtgärd och nätverk för att skydda ”värdefulla naturområden med arter eller naturtyper som är särskilt skyddsvärda ur ett europeiskt perspektiv” (Naturvårdsverket 2016). Målet med Natura 2000 är att hejda utrotningen av livsmiljöer och arter (Naturvårdsverket 2016).

Begreppsprecisering

Tecken på omsorg – tecken på mänskligt omhändertagande av en plats (Nassauer 1995)

Ekologisk funktion – behandlas i detta arbete som ekosystemens processer och händelseförlopp

Ekologiskt värde – behandlas i detta arbete som effekten av ekologiska funktioner: ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster – människans nytta av ekosystemen (Naturvårdsverket 2015)

Ekosystem – levande organismer och miljön de lever i, inom ett naturområde (Naturhistoriska riksmuseet 2013)

Syfte

Syftet med det här arbetet är att identifiera och sammanställa tecken på omsorg utifrån Nassauers teorier om tecken på omsorg, för att värdera hur väl en plats signalerar tecken på omsorg.

Fråga

Vilka tecken på omsorg upplever jag på strandängarna i Mariebergsskogen, Karlstad?

Avgränsningar

Studien behandlar endast en plats med högt ekologiskt värde. I detta fall har strandängarna i Mariebergsskogen, Karlstad, valts ut och det ekologiska värdet baseras på områdets Natura 2000-skydd. Jag utgår ifrån Nassauers teorier om tecken på omsorg och estetik för att identifiera olika aspekter som visar på omsorg vid en inventering. Studien utgår endast ifrån mina egna upplevelser av platsen. Arbetet behandlar endast området som går att uppleva från gångstråket markerat mellan punkt A och punkt B i figur 1 samt upplevelsena av området från parkens huvudentré fram till början, punkt A, av spängerna ut på strandängarna.

Figur 1. Del av strandängarna sedd uppifrån. Arbetet behandlar området som går att uppleva från gångstråket markerat mellan punkt A och punkt B samt området från parkens huvudentré fram till punkt A. Illustration: Lina Fackel.

Metod

Den här delen är uppdelad i huvudsakligen två delar: Val av metoder och Arbetsgång. Val av metoder är uppdelad i ytterligare sex delar: introspektion, Nassauers tecken på omsorg, inventering av strandängarna och Mariebergsskogen, identifiering av tecken på omsorg, analys och värdering. Samtliga delar syftar till att ta reda på vilka tecken på omsorg jag upplever på strandängarna i Mariebergsskogen samt att värdera hur väl dessa tecken signaleras, dvs. hur tydligt de upplevs.

Val av metoder

Jag har använt mig av en introspektiv metod, vilket innebär att den är självbeskådande och redogör för hur jag själv upplever och tänker (Psykologiguiden u.å.). Introspektion är en metod för att skaffa sig kunskap om varför upplevelser, reaktioner och tankar sker så som de gör (Wikforss 2011). Det handlar om att försöka uppnå självkänedom genom självreflektion, där jaget själv är verktyget för undersökningen (Wikforss 2011). Nassauers teorier om tecken på omsorg har legat till grund för hela arbetet. Utifrån Nassauers teorier om tecken på omsorg har konkreta exempel identifierats på sådana tecken. Dessa exempel har sedan använts vid identifiering av tecken på omsorg på strandängarna i Mariebergsskogen. De metoder jag har använt mig av i mitt arbete är ett platsbesök med inventering och med identifiering av tecken på omsorg, analys av inventering och identifiering samt en värdering. Samtliga metoder, med undantag för identifiering och sammanställning av tecken på omsorg utifrån Nassauers teorier, har genomförts introspektivt och utgått från Nassauers teorier om tecken på omsorg. Det här är vad jag har gjort:

1. Identifierat tecken på omsorg utifrån Nassauers teorier.
2. Sammanställt en lista med tecken på omsorg.
3. Applicerat lista på verklighet: undersökt och analyserat vilka tecken på omsorg jag upplevt att platsen visat.
4. Värderat utifrån inventering och analys av plats, hur väl platsen visade tecken på omsorg.

Introspektion

Introspektion är samma sak som självanalys, att observera sitt eget känslomässiga liv och utgå från sina egna observationer och upplevelsen av dem (Frostling-Henningsson 2003). Introspektion är en subjektiv metod och förmågan att vara subjektiv vid introspektion ses som en tillgång likväl som en förutsättning (Frostling-Henningsson 2003). I *Introspektion* betonar Maria Frostling-Henningsson (2003) vikten av att inkludera dokumenterade upplevda känslor och självreflektion utan att utelämnar detaljer. Eftersom mer information inkluderas, menar Frostling-Henningsson (2003) att introspektion ger tillgång till en mer ärlig reflektion.

Fortsättningsvis tar Frostling-Henningsson upp tre varianter av introspektion, vilka skiljs åt beroende på vilken tidsform introspektionen åsyftar. Samtidig introspektion innebär att upplevelserna dokumenteras samtidigt som de sker (Frostling-Henningsson 2003). Retrospektiv introspektion innebär att

upplevelserna dokumenteras i efterhand och är därför en dokumentation av minnet av upplevelserna (Frostling-Henningsson 2003). Vid Introspektion i en hypotetisk framtid dokumenteras den förväntade upplevelsen, vad man tror att man kommer att uppleva (Frostling-Henningsson 2003). Frostling-Henningsson (2003) anser att samtidig introspektion är att föredra då minnet av det förflutna och gissningar inför framtiden är mer osäkra. Jag har använt mig av alla tre typer, men främst samtidig och retrospektiv introspektion.

Introspektion kan även skilja sig åt beroende på hur mycket av forskarens egna upplevelser som inkluderas (Frostling-Henningsson 2003). Jag har använt mig av vad Frostling-Henningsson (2003) kallar för forskarintrospektion, vilket innebär att jag bara utgått ifrån mina egna upplevelser. Introspektionen har setts som ett hjälpmedel och ett perspektiv för att använda andra metoder. Min användning av introspektion har därför inte fått ett eget resultat, men resultatet från andra metoder har blivit introspektivt.

Syftet med introspektionen var att bättre förstå mina egna upplevelser av strandängarna för att upptäcka vilka tecken på omsorg jag upplevt.

Nassauers tecken på omsorg

Nassauers teorier och studier har granskats för att identifiera konkreta exempel på tecken på omsorg. Dessa tecken sammanställdes sedan i form av en lista. Listan låg till grund för att underlätta identifiering av tecken på omsorg på strandängarna i Mariebergsskogen, utifrån Nassauers perspektiv och teorier.

Inventering av strandängarna och Mariebergsskogen

Vid inventeringen undersöktes platsen och dess olika beståndsdelar, vad som fanns på platsen i form av byggda element, växter, vatten och andra strukturer. Inventeringen fokuserade främst på strandängarna, men inkluderade också vägen från parkens huvudentré fram till strandängarnas början. Inventeringen sammanfattade platsens karaktär och vilka olika sinnesupplevelser som fanns i form av syn, ljud och känsel. Inventeringen utfördes introspektivt och inkluderade därför mina upplevelser av platsen i form av dess beståndsdelar. Syftet med inventeringen var att den skulle ligga till grund för analysen och värderingen. Alla platser är olika och för att undersöka vilka tecken på omsorg som fanns på strandängarna i Mariebergsskogen, i syfte att värdera hur väl platsen signalerade dessa tecken på omsorg, behövdes en beskrivning av platsens förutsättningar. En beskrivning av platsens förutsättningar var också viktig för att kunna se eventuella samband mellan förutsättningarna och tecknen på omsorg. Inventeringen genomfördes vid ett platsbesök en solig och lätt blåsig torsdagskväll mellan 18:00 och 19:00 den 12:e maj 2016. Temperaturen vid platsbesöket var ca + 17 grader. Inventeringen kompletterades i efterhand med granskning av foton tagna i samband med platsbesöket och resulterade i en beskrivning samt en inventeringsplan.

Identifiering av tecken på omsorg

I Nassauers *Messy Ecosystems, Orderly Frames* (1995), beskrivs två ledande frågor för att identifiera tecken på omsorg på en plats: Ser det ut som att platsen är omhändertagen? Vad gör att den ser omhändertagen ut? Dessa två frågor har jag ställt mig själv när jag besökt strandängarna för att snabbt få ett första intryck av det jag upplevt. Frågorna blev således introspektiva när jag ställde dem till

mig själv och hjälpte mig samtidigt att försöka identifiera tecken på omsorg som jag själv upplevde på platsen. Vid identifieringen av tecken på omsorg på platsen, använde jag även den lista som jag tidigare sammanställt utifrån Nassauers teorier. Jag identifierade även själv tecken på omsorg som jag upplevde på platsen utöver de tecken Nassauer redan exemplifierat. Identifieringen av tecken på omsorg genomfördes vid ett platsbesök en solig och lätt blåsig torsdagskväll mellan 18:00 och 19:00 den 12:e maj 2016. Temperaturen vid platsbesöket var ca + 17 grader. Identifiering genomfördes även i efterhand utifrån foton tagna i samband med platsbesöket och resulterade i två listor med tecken på omsorg.

Analys

I analysen har upplevelsen av platsens karaktär beskrivits utifrån inventeringen. Jag analyserade de olika tecken på omsorg och undersökte vilka jag först lade märke till, om vissa tecken gjorde starkare intryck än andra och varför jag upplevde det så. Jag analyserade även hur de olika tecknen verkade tillsammans för upplevelsen av platsen. Syftet med analysen var att undersöka vilka komponenter i platsens förutsättningar, tecken på omsorg och upplevelse som upplevdes betydande. Analysen låg sedan till grund för värderingen.

Värdering

I värderingen reflekterade jag över och värderade hur väl platsen signalerade de tecken på omsorg som jag upplevde på platsen. Jag värderade huruvida tecken på omsorg var överflödiga eller saknades. Jag försökte också se samband mellan platsens förutsättningar, tecken på omsorg och upplevelsen.

Arbetsgång

I arbetet har jag identifierat och sammanställt tecken på omsorg utifrån Nassauers teorier, genomfört en introspektiv inventering av strandängarna, introspektivt identifierat tecken på omsorg, analyserat och värderat. Introspektionen har inget eget resultat, men har påverkat resultatet eftersom jag använt mig av introspektion i andra metoder. Jag valde att använda mig främst av samtidig och retrospektiv introspektion, men också introspektion i en hypotetisk framtid.

För att få en utgångspunkt från Nassauers teorier, granskade jag hennes arbete för att identifiera exempel på tecken på omsorg. De kunde jag sedan använda mig av när jag identifierade tecken på omsorg på strandängarna. För att förstå vilka förutsättningar platsen hade att visa tecken på omsorg genomfördes en inventering. Denna genomfördes introspektivt eftersom jag ville undersöka mina egna upplevelser av platsen och tecken på omsorg. För att sedan undersöka mina upplevelser av platsen och tecken på omsorg närmare samt vad som påverkade dem analyserades resultatet av inventeringen och identifieringen. Värderingen ger mitt sammanfattade intryck av strandängarna som plats och hur väl jag upplevde att strandängarna signalerade tecken på omsorg.

Resultat

Följande redovisas vilka tecken som pekats ut av Nassauer i hennes forskning, vilka sedan varit till användning vid min egen inventering och identifiering av

tecken på omsorg på strandängarna i Mariebergsskogen. Inventeringen och de identifierade tecknen på omsorg jag fann på platsen analyserades, för att slutligen resultera i en värdering av hur väl platsen visar på omsorg.

Nassauers tecken på omsorg

I *Messy Ecosystems, Orderly Frames* konstaterar Nassauer (1995) att om en plats visar på att den är vårdad och ordnad, så visar den samtidigt på mänsklig avsikt, att platsen tas om hand av någon. I samma artikel redovisar Nassauer resultatet av en studie gjord av villaträdgårdar i mellanvästern, USA. Av studien framgår ett antal konkreta exempel på tecken på omsorg (Nassauer 1995): klippt gräs, blommande växter och träd, utfodrare och bon för djurliv, tydliga mönster, klippta buskar och linjära planteringar, staket och andra arkitektoniska detaljer och dekorationer samt husgrundsplanteringar som täcker husgrunden utan att inkräkta på fönster eller dörrar.

Eftersom platsen jag undersökte inte var en villaträdgård, utan en mer naturlig plats, fanns exempel från Nassauers studie av tecken på omsorg (Nassauer 1995) som inte kändes relevanta för min studie. Jag valde därför att utesluta tecknet på omsorg i form av husgrundsplanteringar från min studie. De tecken på omsorg jag letade efter var:

- klippt gräs, även om det bara är remsor
- blommande växter och träd
- utfodrare och bon för djurliv
- tydliga mönster
- klippta buskar och linjära planteringar
- staket, andra arkitektoniska detaljer och dekorationer.

Inventering av strandängarna och Mariebergsskogen

Strandängarna ligger i Karlstads stadspark Mariebergsskogen. Mariebergsskogen är ett inhägnat område som har fri entré och öppet mellan 07:00 och 22:00 (Mariebergsskogen u.å.b). För att ta sig till strandängarna måste man gå in i Mariebergsskogen. Nedan följer en beskrivning samt en inventeringsplan med strukturer och objekt enligt figur 2.

Jag har besökt parken tidigare och vet att det finns ett flertal entréer i olika delar av parken, men jag väljer att gå in genom huvudentrén. Väl innanför huvudentrén öppnar sig en stor gräsmatta och en bit längre bort skymtar lekplats, volleybollplan, bangolf och tallskog. Vid entrén finns en översiktskarta över parken. Jag går på asfaltsgången över gräsmattan och vidare förbi bangolf, volleybollplan och lekplats. Skyltar till Naturum Värmland och strandängarna för mig vidare genom slyig tallskog. Där tallskogen börjar, slutar asfalten tvärt och istället knastrar stenmjöl under skorna. Strax innanför tallskogen ligger Naturum Värmland inbäddad i vassen med entrén mot skogen. Längre bort på stigen viker jag av mot strandängarna där jag möts av en stor informationstavla om Klarälvsdeltat, växter och djur, skötsel och historia innan jag kliver ut på spångerna genom vassen.

Spången jag går på är upphöjd några decimeter från marken. Den består av långsgående träspånger med kanter längs sidorna. Fält av vass breder ut sig på

båda sidor om spången, inramade av skogsbryn och lägenhetshus på andra sidan viken. Marken nedanför spången är blöt och på vissa ställen finns fri vattenyta. Förutom vass växer främst björksly och någon form av vide som jag inte kan artbestämma. Vid en av träddungarna i förgrunden skymtar ett fågeltorn. Längre fram breddas spången för att ge plats åt två bänkar vända mot varandra på varsin sida. Längs spångens vänstra sida har en remsa av vassen klippts ned och ny vass har börjat växa upp.

När jag passerar sittplatsen och kommer fram till den närmsta träddungen delar sig spångerna i en t-korsning. Här slutar fältet av vass och istället öppnar sig lågbevuxen, betad mark inhägnad med elstängsel. Jag kan här välja mellan att fortsätta rakt fram mot fågeltornet som är ett tjugotal meter bort, eller att tvärt ta vänster. Jag tar vänster. På fältet innanför elstängslet finns större och mindre fåglar, närmast mig uppehåller sig ett par gäss och längre bort hör jag fler bevingade besökare. Tvärs över fältet rinner ett vattendike och längre bort ser det ut att finnas en större vattenansamling.

Det är inte bara jag som utforskar strandängarna i torsdagens kvällssol. Uppe i fågeltornet står en man med en kamera och jag möter ett flertal personer på spångerna som promenerar, några med barnvagn, några med hund och några på egen hand. Jag fortsätter på spången med inhägnad hagmark på högra sidan och vass klippt närmst spången på den vänstra. Drygt halvvägs fram till nästa t-korsning finns en till bänk att sitta på med utsikt över hagmarken och en grupp björksly bakom ryggen. Bortanför fältet av vass kan jag skymta Naturum Värmland i skogsbrynet.

Väl framme vid korsningen väljer jag bort att ta höger in i en dunge av björkar och buskage som döljer fortsättningen på spången. Istället tar jag än en gång vänster och går rakt mot Naturums byggnad. Vass följer spångens båda sidor, men varierar emellanåt i höjd. Bortanför vassen på högra sidan syns öppet vatten i viken mellan Mariebergsskogen och bostadsområdet på andra sidan. Även längs denna sträcka finns en bänk, vilken har utsikt mot vassfältet och fågeltornet jag tidigare gått förbi.

I slutet av spången, när jag närmar mig skogskanten och Naturum, är marken våtare. Vassen avtar och spångerna höjs ytterligare med räcke längs båda sidor. De sista tio, femton metrarna går spången över vatten som förbinds med den öppna viken på min högra sida bortom vassmarken. När jag passerat vattenfåran slutar spången och jag går av på upptrampad mark, förbi brynet av björkar och tillbaka in i tallskogen mot parkens entré.

Figur 2. Inventeringsplan. Planen visar en del av området strandängarna i Mariebergsskogen. Här sträcker sig spånger mellan vass och betesmark med skog och träddungar intill. Illustration: Lina Fackel.

Identifiering av tecken på omsorg

Vid identifieringen av tecken på omsorg har jag letat efter de exempel och använt mig av de två frågor som Nassauer beskriver. Eftersom jag, vid mitt platsbesök, gick till strandängarna genom parken från huvudentrén, märkte jag att tecken på omsorg hopade sig innan jag ens kommit fram till strandängarna. Därför har jag även beskrivit de tecken på omsorg jag mötte på vägen till strandängarna.

Tecken på omsorg innan strandängarnas början

De höga staket som inhägnar hela parken tillsammans med en stor entré ger ett tydligt meddelande om att det som finns innanför är värt att skydda och att särskilda regler gäller innanför parken. Ett meddelande om att någon tar hand om det som finns innanför. En skylt med rubriken "ORDNING OCH REDA" förkunnar att hundar ska hållas kopplade och cyklar parkeras utanför parken. Hundarna och cyklarna är inte det jag först reagerar på, utan själva ordvalen *ordning* och *reda*. De två orden klargör för besökare att parken är under mänskligt omhändertagande.

Förutom ytterligare skyltar som visar kartor över området, informerar om olika event och ger väganvisningar till bland annat strandängarna, finns också tecken på omsorg i andra former. Bänkar och papperskorgar längs vägen berättar att platsen är till för människor, men att det också är viktigt att hålla ordning. Runt bangolven som jag passerar står välklippta avenbokshäckar i raka former. Den skarpa kanten mellan parkens gångar av asfalt och stigarna med stenmjöl vittnar om "hit, men inte längre". Denna gräns betonar var de ekologiska värdena tar sin början. Nedfallna träd har sparats, men lagts åt sidan, vilket signalerar att människan har en plats i naturen och att naturen är viktig att bevara. Naturum

Värmland utgör ett fysiskt stort tecken på omsorg bara genom sin själva närvaro och längs stigen finns en mängd fågelholkar uppsatta i de gamla tallarna. Nedan visas en sammanställd lista med tecken på omsorg och de som nämnts i Nassauers studie (1995) har markerats med *N*. De tecken på omsorg som identifierades innan strandängarnas början var:

- staket N
- entré
- skyltar
- bänkar N
- papperskorgar
- klippta buskar N
- skarpa kanter och raka former N
- flyttade trädstammar
- Naturum
- fågelholkar N

Tecken på omsorg på strandängarna

Vid strandängarnas början möts jag av ännu en informationstavla, vilken i sig själv betonar omsorg av området, men också genom själva informationen på tavlan. Kapade slybuketter och grenar längs spängerna avslöjar att någon brytt sig om att rensa och röja på platsen. Längs flera sträckor utmed spängerna är vassen nedklippt, vilket syns på de raka och skarpa kanter som skapats av trimningsverktyget. Även grenar på träd och buskar intill spängerna har kapats för att inte störa framkomligheten.

Ett stort tecken på omsorg är fågeltornet i kanten mellan en träddunge och de öppna betesmarkerna, i figur 3. Fågeltorn byggs inte för fåglar. Fågeltorn byggs för människor som vill titta på fåglar. Därmed visar fågeltornet att det finns något värt att se på platsen. Vid platsbesöket är ett flertal besökare uppe i tornets olika våningar, vilket förstärker känslan av mänsklig omsorg. Fysiskt mänsklig närvaro på platsen är därmed ett tecken på omsorg. Om människor vistas på en plats så signalerar det att de på något sätt bryr sig om platsen, att den har ett värde för dem. Den inhägnade betesmarken är också ett tecken på omsorg. Att mark betas innebär att betet som platsen erbjuder är till nytta för någon.

Figur 3. Strandängarna visade flera tecken på omsorg. De inringade områdena visar tecken på omsorg i form av klippt vass, bänkar, fågeltorn och betesmark.

Foto: Lina Fackel, 12-05-2016.

Sittplatserna längs spängerna verkar i första åsyn inte erbjuda så mycket mer än omsorg för besökarna, vilket visserligen ändå är ett tecken på omsorg eftersom besökarna välkomnas i landskapet, men visar sig fylla fler funktioner än så. Förutom att utgöra en välkomnande viloplats för besökare har bänkarna makten att bestämma över besökarens utsikt. Samtliga bänkar är vända inåt, mot strandängarnas område, inte utåt mot resten av parken eller den intilliggande viken. Detta innebär att bänkarna är utplacerade så att besökarna riktar sin uppmärksamhet mot det som är viktigt, vilket är ett tecken på omsorg. Nedan visas en sammanställd lista med tecken på omsorg och de som nämnts i Nassauers studie (1995) har markerats med *N*. De tecken på omsorg som identifierades på strandängarna var:

- informationstavla
- klippt vass N
- klippta buskar och träd N
- fågeltorn N
- mänsklig närvaro
- bete
- bänkar N
- riktad uppmärksamhet

Analys

Det första jag upplevde på mitt platsbesök var inte strandängarna. Jag gick in i parken genom huvudentrén och sedan vidare förbi olika delar i parken innan jag kom fram till den del som kallas strandängarna. Parkens tidigare delar verkade som en förberedande upplevelse av platsen. Entrén och vägen fram var också en del av den kommande berättelsen som platsen utgjorde

Mina upplevelser av strandängarna sammanfattas bäst i tre ord: lockande, avslappnande och välkomnande. Platsen erbjöd utsikt och översikt, men aldrig till del grad att jag kunde överblicka hela området. Målpunkter i form av fågeltornet och Naturum hjälpte, tillsammans med spängernas tydliga riktning, till att leda mig genom landskapet och lockade till att ta del av de guldorn som väntade runt hörnet, gömda i vassen eller rakt ute i det öppna. Det kändes avslappnande att kunna strosa längs spängerna och bara titta på hur det såg ut. Prasslande vass som svajade i kvällsvinden, gässen på fältet som vankade fram och tillbaka och den välkomnande känsla som infann sig av att vara i öppenheten utan att jag kände mig utsatt. Med hög vass på ena sidan och betad hagmark på den andra, befann jag mig på gränsen till det öppna. Mitt perspektiv ändrades när jag vände ryggen till hagmarkerna och bara såg vass och skog framför mig. Då kändes det som att jag befann mig ute i öppenheten.

De tecken på omsorg jag först lade märke till på strandängarna var informationsskylten i början, klippt vass längs spängerna samt avkapade grenar från buskar träd som annars hindrat framkomligheten.

Ett av de tecken på omsorg som jag upplevde starkast var fågeltornet. Det var inte det första jag identifierade som ett tecken på omsorg även om jag fick syn på det tidigt. Det var ett tydligt arkitektoniskt inslag i landskapet av människor, för människor. Fågeltornet som fysiskt objekt uppmanade mig att ta mig upp och se

på utsikten eller fåglarna, för att där fanns något värt att se. Det fanns en mening med att visa upp platsen.

Jag tänkte för mig själv att det var ”fint” när jag gick längs spängerna. Det kändes härligt att se ut över det öppna och känna kvällssolen i ryggen när jag strosade fram. Om spången inte funnits, om vassen inte röjts och om gräset inte betats hade det nog varit ganska svårframkomligt och oordnat. Antagligen hade jag inte ens försökt att ta mig dit. Men nu var det inte så. Det var lättframkomligt och ordnat. *Någon* hade ordnat. Det var fint.

Det största tecknet på omsorg som jag upplevde, var det jag i början var mest osäker på: människor på platsen. Jag är en människa och jag tycker om att se andra människor. De är där av en anledning. Platsen fyller någon form av funktion för människor eftersom de är där och deras närvaro innebär att de i någon grad bryr sig om platsen. Om jag som människa inte brydde mig alls om en plats, så skulle jag inte besöka den.

Värdering

Jag upplever att strandängarna signalerar tecken på omsorg väl. Alla Nassauers tecken var inte nödvändiga för att uppleva platsen som väl omhändertagen. Strandängarna kändes som en lugn plats och var ganska sparsmakad, men gav ändå tillräckligt med tecken på omsorg för att den skulle kännas omhändertagen och värdefull. I min analys kom jag fram till att mitt intryck av platsen var att den var ordnad och att det var fint. Det var ett starkt intryck och tecken på omsorg, även om de faktorer som bidrog till intrycket inte var så lätta att definiera.

Jag upplevde inte att något var överflödigt, men det var ett glapp mellan stigen i tallskogen och spängerna på strandängarna. Den bit av skogsbrynet som förband strandängarna och tallskogen var anonym. Den saknade något som bjöd in och visade vad som fanns att upptäcka ute på spängerna. Det saknades en entré. För att göra så lite negativ inverkan på landskapet som möjligt är sparsmakat, men tillräckligt, att föredra.

Den del av parken jag gick igenom för att komma till strandängarna hade stor påverkan för upplevelsen av strandängarna. Den delen har möjligheten att tydliggöra värdet av platsen även för de som inte har särskild kunskap om ekologi eller för de som letar tecken på omsorg. Den plats som föregår en annan har möjlighet att verka som entré och därigenom vara ett tecken på omsorg. Strandängarna är en egen del av Mariebergsskogens park, men är fortfarande en del av parken och det är hela parken som är inhägnad – ett tydligt tecken på omsorg.

Diskussion

Syftet med det här arbetet var att identifiera och sammanställa tecken på omsorg utifrån Nassauers teorier om tecken på omsorg, för att värdera hur väl en plats signalerar tecken på omsorg. För att undvika att ekologiskt värdefulla miljöer förstörs är det viktigt att sådana miljöer visar att de är viktiga. Tecken på omsorg kan vara ett sätt att visa värde hos en plats. Jag upplever att om meningen med en plats går att förstå, går det också att förstå att den har ett värde. Om det går att se att det finns en mening med platsens utseende och om det syns att någon bryr sig

om platsen, så är den lättare att tycka om. I Mariebergsskogen fanns gott om tecken på omsorg innan strandängarnas början och flera starka tecken på själva strandängarna. Dock saknades tecken däremellan, vilket gör att kontinuiteten bryts och besökaren riskerar att bli osäker.

I diskussionen reflekterar jag över resultatet och de metoder som använts samt hur det här arbetet kan användas. Jag diskuterar vad jag har upplevt och hur det har påverkat mig samt hur jag har påverkat upplevelsen. Jag jämför också mitt resultat med Nassauers och reflekterar över hur arbetet skulle kunna utvecklas.

Reflektion om resultatet

Tecken på omsorg finns i olika former och på olika platser. Intrycket av dessa tecken på omsorg varierar beroende på vilken plats det handlar om. Platsens förutsättningar påverkar starkt vad vi förväntar oss av den och hur vi upplever den.

I Nassauers studie om tecken på omsorg i amerikanska villaträdgårdar i mellanvästern (Nassauer 1995) upptäckte hon följande tecken på omsorg: klippt gräs, blommande växter och träd, utfodrare och bon för djurliv, tydliga mönster, klippta buskar och linjära planteringar, staket och andra arkitektoniska detaljer och dekorationer samt husgrundsplanteringar. Vid mina observationer på strandängarna fann jag följande tecken på omsorg: skyltar, beskurna buskar och träd, fågeltorn, sittplatser, staket/stängsel, klippt vass och fysisk mänsklig närvaro. Jag fann också tecken på omsorg i den del av parken jag gick igenom innan jag kom fram till strandängarna. De tecken på omsorg som Nassauer fann i sina studier skiljer sig något från de tecken på omsorg jag hittade i min studie.

Min första tanke var att människor egentligen inte har något med platsen att göra bara för att de är där. Människor kan vistas på platser som för dem är helt betydelselösa och är det verkligen omsorg att vistas på en plats? Ja, det tycker jag att det är. Även om platsen inte alls erbjuder de upplevelsevärden som kan förväntas av mig som besökare, så är jag ändå där av en anledning. Vid platsbesöket var flera besökare uppe i fågeltornet och för mig förstärkte synen av människor känslan av mänsklig omsorg. Det kändes tydligt att om människor vistas på en plats så signalerar det att de på något sätt bryr sig om platsen, att den har ett värde för dem.

Fågeltornet som arkitektur gjorde kanske inte någon större nytta för landskapet, men för mig som människa är det inte bara en byggnad uppförd för mig så att jag ska kunna klättra upp och se på utsikten eller titta på fåglar. Den säger just det: att jag ska se på utsikten eller titta på fåglar, för här finns det något värt att se. Det första jag tänkte när jag såg fågeltornet var inte att det var ett tecken på omsorg, men det var något jag lade märke till. Det kändes som om det var viktigt ändå och det var när jag utforskade den känslan om att fågeltornet var viktigt, som jag kom fram till att det var ett tecken på omsorg.

Något jag upptäckte i mina studier, som Nassauer inte tar upp, är det vi upplever innan vi kommer fram till platsen. Det vi har upplevt innan påverkar också upplevelsen, men det finns en problematik i att undersöka upplevelsorna av platsen som upplevs innan vi kommer fram till platsen som utgör målet. Det finns alltid en plats före en annan plats. Detta är viktigt att vara medveten om och kan i mina ögon vara en stor hjälp för att utnyttja själva ankomsten till en plats som ett tecken på omsorg.

Jag upptäckte att det är viktigt att det finns en entré som tydligt visar att det finns något viktigt framöver. Parkens huvudingång var en sådan entré tillsammans med den pryddligt skötta del av parken där det fanns minigolf, lekplats och gräsmatta.

Det jag upptäckte vid mina försök att identifiera tecken på omsorg var att de inte alltid var så uppenbara som jag hade förväntat mig. Jag hade förväntat mig att tecken på omsorg skulle vara tydligt synliga om jag bara var inställd på att leta efter dem. Det var de inte, men att jag upplevde svårigheter med att precisera vilka tecken på omsorg platsen signalerade, innebär inte att platsen faktiskt inte signalerade omsorg. Att hitta tecken på omsorg som var lite mer underliggande och inte så tydliga, var betydligt svårare än att konstatera att någon klippt vassen. Bänkarnas placering innebär att den som satte sig ned riktade uppmärksamheten mot strandängarna, vilket kanske var ett lite osynligt tecken på omsorg.

Jag tänkte för mig själv att det var "fint" när jag gick längs spängerna. Jag kände mig inte utsatt trots avsaknad av träd eller större buskage längs spängerna. Det var som om känslan av var jag befann mig i landskapet varierade beroende på vilket håll jag tittade åt. Som om relationen mellan olika skalor i landskapet påverkade min egen position i förhållande till de skalorna. Det kändes härligt att se ut över det öppna och känna kvällssolen i ryggen när jag strosade längs spängerna. Det var dock svårt att definiera delarna i det jag upplevde som "fint".

Reflektion om processen

Den introspektiva metoden har resulterat i att jag bara granskat mina egna upplevelser, oavsett om den skett samtidigt, retrospektivt eller i en hypotetisk framtid. Detta innebär att de resultat jag fått fram endast visar vilka tecken på omsorg jag upplevt och hur väl jag upplevt att de signalerats. En fördel med detta är att jag bättre kan förstå och reda ut hur jag tänker utifrån mina förutsättningar. Jag får ett svar på vilka tecken jag upplever på strandängarna i Mariebergsskogen. Det är dock okänt om mina upplevelser delas av fler eftersom jag inte undersökt hur andra människor upplever strandängarna. Ett sätt för att dra mer generella slutsatser om upplevelser av tecken på omsorg, hade kunnat vara att ta reda på hur andra än jag själv upplever platsen. Det hade varit till stor fördel för att kunna se om vissa tecken uppmärksammas mer än andra och om det finns många som delar samma intryck. Svårigheten med en sådan studie hade dock varit att reda ut varför folk tycker som de gör.

I mitt arbete har jag utgått från Nassauers teorier om tecken på omsorg. Det har gjort att jag har kunnat testa hennes teorier i verkligheten och på mig själv. Det är en aspekt av mänsklig preferens i landskapet och utgör därför bara ett kort kapitel om hur vi upplever platser. Det hade varit intressant att också titta på fler aspekter från fler forskare. Att titta på flera aspekter innebär ett vidare perspektiv, men också att det blir grundare. Att titta på en aspekt medför ett djupare perspektiv, men också att det blir smalare.

Det har varit fördelaktigt att utgå ifrån Nassauers teorier om omsorg på det sätt att jag haft en strategi vid min inventering av strandängarna. Hennes teorier är beprövade i form av ett flertal studier, vilkas resultat har kunnat fungera som en stabil utgångspunkt för mitt arbete. Nassauers teorier grundas dock på studier gjorda i amerikanska villaträdgårdar, inte i svensk naturmark. Det är inte bara flora och fauna som skiljs mellan dessa geografiska avstånd, det är också olika

användare. Det är inte säkert att samma preferenser gäller amerikanska villaträdgårdar som svensk naturmark likt strandängarna. Det som är säkert är att preferenserna finns och att de delas av en grupp människor. Det är fullt möjligt att de delas av en stor grupp människor och att de finns världen över. Det kan också vara så att ju mer övergripande dessa preferenser beskrivs, desto fler delar dem och desto fler platser är de applicerbara på. Om samma preferenser skulle gälla för svensk naturmark som för amerikanska villaträdgårdar skulle det kunna vara så att kraven för att uppfylla preferenserna kan vara olika höga för de olika typerna av platser, vilket är en egen fråga att utreda. Den stora fördelen är att Nassauer identifierat dessa preferenser och därmed finns en utgångspunkt för att utreda dem i fler miljöer, såsom strandängarna, och hos fler människor.

Nassauers tecken på omsorg som exemplifierades i hennes studie, skilde sig något från de tecken jag upplevde på strandängarna. Troligtvis har det mycket att göra med hur platserna för våra studier skiljer sig åt. Nassauers studie behandlar villaområden i mellanvästern och min studie behandlar ett naturområde i Sverige. Platsernas förutsättningar skiljer sig åt och likaså människorna som vistas där. Det fanns också tecken på omsorg som förekom i båda våra studier. Troligtvis beror det på att jag i min undersökning utgått från Nassauers teorier om tecken på omsorg, men det kan likväl betyda att just dessa tecken på omsorg är lättare att uppfatta eller mer vanligt förekommande.

Eftersom mina metoder bygger på varandra, finns det många delar som har och har kunnat påverka slutresultatet. Inventeringen och identifieringen av tecken på omsorg utgick från ett platsbesök och foton tagna vid det besöket. Årstid, väder och tid på dagen kan ha påverkat min upplevelse av platsen och dess tecken på omsorg. Vissa tecken på omsorg kanske inte ens fanns att upptäcka vid den tiden på året, exempelvis säsongsbunden skötsel. Det kan också varit så att jag missat viktiga delar, strukturer och tecken vid mitt platsbesök. Jag hade Nassauers teorier till stöd vid besöket, men likväl som det har hjälpt mig att se vissa saker, kan det också ha fått mig att missa andra. Ett sätt att hålla ett mer öppet sinne vid platsbesöket hade kunnat vara att identifiera Nassauers tecken på omsorg först efter inventering och identifiering av tecken på strandängarna.

Platsbesöket var inte mitt första besök på strandängarna. Jag har varit där flera gånger tidigare och jag är övertygad om att det har påverkat mig. Jag har skrivit ner och fotat allt jag lade märke till och upplevde vid platsbesöket, men det är möjligt att jag omedvetet utelämnat information för att den varit så självklar för mig att jag inte kunnat urskilja den. Det kan också vara så att det påverkade mitt generella intryck av platsen som fin och ordnad. Det intrycket kan ha påverkats av mina tidigare minnen av platsen och kan också försvårat arbetet med att förstå mig själv och varför jag tycker som jag tycker – vad som gör min upplevelse. Om mitt resultat skulle vara resultatet av tidigare upplevelser och minnen på platsen, behöver det kanske inte vara något negativt. Det är fortfarande ett intryck av platsen som i så fall uppenbarligen består, vilket i sig är intressant. Dock går det inte att säkert koppla samman platsens förutsättningar idag med minnen av den från tidigare.

Enligt Frostling-Henningsson (2003) är den samtidiga introspektionen att föredra då vissa upplevelser riskerar att glömmas vid en retrospektiv introspektion. Jag kan hålla med om det resonemanget, men tycker ändå att retrospektiv introspektion kan vara viktig för att förstå vilka bestående intryck en plats gör. Att förstå att en plats är värdefull när vi befinner oss på platsen är

viktigt, men om vi inte tar med oss det intrycket hem, skulle det krävas att vi vistas på platsen varje gång vi ska förstå att den är värdefull.

Användning av resultatet

Det här arbetet har resulterat i en sammanställd lista med tecken på omsorg och en värdering av hur väl strandängarna i Mariebergsskogen har visat tecken på omsorg. Arbetet kan vara till hjälp för att utvärdera vad som krävs för att vi ska uppleva en plats som värdefull. Det skulle kunna vara startskottet för att utveckla ett verktyg till hjälp för att utvärdera vad som krävs för att en plats ska upplevas vara tillräckligt bra – tillräckligt värdefull. Att klä stökiga ekosystem i fina kläder, i form av tecken på omsorg, är något planerare, arkitekter och alla de som jobbar med skötsel av utemiljöer kan ha användning av. Därmed är det också relevant att försöka förstå vilka tecken på omsorg som behövs och vilka som upplevs starkare än andra. Framtida frågor att utreda är också om det finns annat än omsorg som kan tyda på att en plats är värdefull. Finns det något annat språk att använda sig av mellan människa och natur?

Referenser

- Europeiska miljöbyrån (2016-04-22). *Om biologisk mångfald*. Tillgänglig:
<http://www.eea.europa.eu/sv/themes/biodiversity/about-biodiversity> [2016-06-01]
- Frostling-Henningsson, M. (2003). Introspektion. I: Gustavsson, B. (red.), *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen*. Lund: Studentlitteratur, ss. 167-185.
- Gobster, P.H., Nassauer, J.I., Daniel, T.C., Fry, G. (2007). The shared landscape: what does aesthetics have to do with ecology?. *Landscape Ecology*, vol. 22, ss. 959-972. Tillgänglig:
<http://static1.squarespace.com/static/52a213fce4b0a5794c59856f/t/541351a2e4b00f3a4f09e091/1410552226189/Gobster+et+al+2007+Aesthetics+and+Ecology.pdf> [2016-05-11]
- Hägerhäll, C. M. (2005). Naturen i landskapsupplevelsen och landskapsupplevelsens natur. I: Johansson, M. & Küller, M. (red.), *Svensk miljöpsykologi*. 1.uppl. Lund: Studentlitteratur, ss. 209-226.
- Kaplan, R., Kaplan, S. & Ryan, L. R. (1998). *With people in mind: Design and management of everyday nature*. Washington, D.C.: Island press.
- Karlstad kommun (u.å.a). *Klarälvsdeltat*. Karlstad: Karlstad kommun. [Broschyr] Tillgänglig:
<http://karlstad.se/globalassets/filer/uppleva/friluftsliv/vandringsleder/klaralvsdeltat.pdf> [2016-05-16]
- Karlstad kommun (u.å.b). *Mariebergs strandängar*. Tillgänglig:
<http://karlstad.se/Jamfor/enhet/?unit=8f678f7b60504213bf117d83cfb4d5e6> [2016-05-16]
- Mariebergsskogen (u.å.a). *Strandängarna*. Tillgänglig:
<http://www.mariebergsskogen.se/upptack/strandangarna/> [2016-05-16]
- Mariebergsskogen (u.å.b). *Öppettider*. Tillgänglig:
<http://www.mariebergsskogen.se/oppettider-forstasida/> [2016-05-18]
- Miljödepartementet (2010). *FN:s konvention om biologisk mångfald*. Stockholm: Miljödepartementet. (M2010.26)
- Nassauer, J.I. (1988). Landscape care: Perceptions of Local People in Landscape Ecology and Sustainable Development. *Landscape and Land Use Planning*, vol. 8, ss. 27-41. Tillgänglig:
<http://static1.squarespace.com/static/52a213fce4b0a5794c59856f/t/54a7017fe4b02cb3ce0d170e/1420231039095/1988+landscape+care-perceptions+of+local+people+in+landscape+ecology+and+sustainable+development.pdf> [2016-05-11]
- Nassauer, J.I. (1995). Messy Ecosystems, Orderly Frames. *Landscape Journal*, vol. 14 (2), ss. 161-170. Tillgänglig:
http://www.ncrs.fs.fed.us/pubs/jrnl/1995/nc_1995_nassauer_001.pdf [2016-05-11]
- Nassauer, J.I. (2011). Care and stewardship: From home to planet. *Landscape and Urban Planning*, vol. 100, ss. 321-323. Tillgänglig:
<http://static1.squarespace.com/static/52a213fce4b0a5794c59856f/t/54134f7be4b0081a3775e07b/1410551675343/11CareStewardshipNassauerLUP.pdf> [2016-05-11]

- Naturhistoriska riksmuseet (2013-07-09). *Ekosystem, naturtyper och naturområden*. Tillgänglig: <http://www.nrm.se/faktaomnaturenochrymden/ekosystem.1597.html> [2016-04-15]
- Naturvårdsverket (2015-10-15). *Ekosystemtjänster*. Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/ekosystemtjanster> [2016-04-20]
- Naturvårdsverket (2016-03-09). *Vad är Natura 2000*. Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/natura2000> [2016-05-16]
- Psykologiguiden (u.å.). *introspektiv metod*. Tillgänglig: <http://www.psykologiguiden.se/www/pages/?Lookup=introspektiv%20metod> [2016-05-16]
- Wikforss, Å. (2011-07-07). Självkännedom – på egen risk. *Forskning & Framsteg*, 7 juli 2011. Tillgänglig: <http://fof.se/tidning/2011/6/sjalvkannedom-pa-egen-risk> [2016-05-16]